

Høringsdokument om vurdering av endringer av nasjonal institusjon for menneskerettigheter

Uttalelse fra Dommerforeningens fagutvalg for menneskerettigheter

Utvalget har gjennomgått Utenriksdepartementets høringsdokument, og har følgende kommentarer:

Innledningsvis vil vi bemerke at høringsdokumentet fremstår som meget grundig, og behandler de aktuelle spørsmålene på en instruktiv måte.

1. Utvalget støtter forslaget om å opprette en ny nasjonal institusjon for menneskerettigheter. Behovet for overvåkning av menneskerettighetene på generelt plan tilsier dette, og er blitt aktuelt etter at SMR-NI har besluttet å avvikle sin virksomhet.
2. Hensynet til uavhengighet tilsier at funksjonen som nasjonalt organ ikke bør legges til en forskningsinstitusjon. Menneskerettighetenes tilknytning til internasjonale konvensjoner tilsier at overvåkingen bør legges til et særlig kompetent organ, og derfor ikke til et av de eksisterende ombudene. Det er viktig at Paris-prinsippene følges, og at vår nasjonale institusjon akkrediteres med A-status internasjonalt.
3. Utvalget er enig i forslaget til mandat og arbeidsoppgaver for institusjonen, som legges opp til å være bredt og omfattende. Spredning av kunnskaper om menneskerettigheter, samt bistand til publikum, er sentralt. Utvalget er enig i at den nasjonale institusjonen ikke bør gis en rolle som klageorgan i enkeltsaker, fordi behovet for klageorganer må antas å være dekket gjennom eksisterende ordninger, og fordi en rolle som klageorgan vil kunne svekke institusjonens rolle som overvåker av menneskerettigheter.
4. Organisasjonsformen er etter utvalgets oppfatning det vanskeligste spørsmålet. Utvalget vil frarå modellen med en menneskerettskommisjon, fordi den vil bli for persontilknyttet, og fordi den vil kreve et stort sekretariat, og derved bli uforholdsmessig kostbar. Utvalget anser det videre problematisk å underlegge institusjonen et departement, selv om vedkommende statsråd ikke gis ordinær instruksjonsmyndighet. Et forvaltningsorgan som underlegges Stortinget, synes å være den beste løsningen, med sikte på å sikre uavhengighet. Utvalget støtter forslaget om å dele myndigheten til å oppnevne medlemmer til institusjonen mellom Stortinget, Regjeringen, Sametinget og et rådgivende utvalg. Institusjonen bør konstituere seg selv, ved valg av leder mm. Dette synes til sammen å ivareta hensynet til balanse mellom ulike interesser på den beste måten.

Utvalget bemerker til slutt at hovedformålet med å opprette et nasjonalt organ bør være å sikre ivaretagelse av internasjonale menneskerettigheter på overordnet nivå, i lovgivning og forvaltning. Formålet bør derimot ikke være å eliminere risikoen for menneskerettsbrudd, fordi dette, foruten å

være urealistisk, lett vil undergrave institusjonens troverdighet. I tillegg til å øke bevisstheten om menneskerettskonvensjoner, trengs det først og fremst økt kunnskap, både hos de lovgivende, utøvende og dømmende myndigheter. Slik kunnskapsøkning bør være et viktig mål for den nasjonale institusjonen for menneskerettigheter.

På vegne av utvalget, lagdommer Sverre Erik Jebens og lagdommer Nils Asbjørn Engstad.